ABDÜLMECİD SİVÂSÎ

(bk. SİVÂSÎ, Abdülmecid).

ABDÜLMELİK b. ABDÜLAZİZ

(عبدالملك بن عبدالعزيز)

(bk. İBN CÜREYC).

ABDÜLMELİK b. EBÛ SÜLEYMAN

(عبدالملك بن أبي سليمان)

Ebû Abdillâh Abdülmelik
b. Ebî Süleymân el-Kûfî
(ö. 145/762-63)

Hadis rivayetiyle tanınan âlim.

Ebû Süleyman, Ebû Muhammed künyeleriyle de anılan ve tebeü't-tâbiînden olan Abdülmelik'in hocaları arasında Saîd b. Cübeyr, Atâ b. Ebû Rebâh, Enes b. Sîrîn önde gelirler. Kendisinden rivayette bulunanların başında ise Yahyâ b. Saîd el-Kattân, Şu'be b. Haccâc, Süfyân es-Sevrî, Abdullah b. Mübârek gibi meşhur muhaddisler vardır. Cerh ve ta'dîl* imamlarının hemen hepsine göre hadis ilminde büyük bir otorite ve aynı zamanda fakihtir. Talebelerinden Cerîr b. Abdülhamîd'in belirttiğine göre zamanının hadisçileri, hadisle ilgili bir ihtilâf söz konusu olunca, Abdülmelik b. Ebû Süleyman'ın hakemliğine başvururlardı. Ahmed b. Hanbel'e göre ise Abdülmelik sika* olmakla birlikte zaman zaman rivayetlerinde hataya düşmüştür. Buna rağmen Kûfeliler'in en kuvvetli hadis hâfızlarından sayılır. Bu özelliği sebebiyle talebelerinden Süfyân es-Sevrî ve İbnü'l-Mübârek ondan "mîzan" diye söz ederler.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Ebû Hâtim, *el-Cerḥ ve't-taʿdîl*, Haydarâbâd 1371-73/1952-53, II/2, s. 366; Hatîb, *Târîḫu Baġdâd*, Kahire 1349/1931, X, 393; İbnü'l-Cevzî, *Şıfatü'ṣ-ṣafve* (nşr. Mahmûd Fâhûrî—Muhammed Kal'acî), Halep 1969-73 → Beyrut 1399/1979, IV, 5; Zehebî, *Aʿlâmü'n-nübelâʾ*, VI,107-109; a.mlf., *Mîzânü'l-iʿtidâl* (nşr. Ali Muhammed el-Bicâvî), Kahire 1382/1963, II, 656; a.mlf., *Teẕkiretü'l-ḥuffâẓ*, Haydarâbâd 1375-77/1955-58, I, 155; İbn Hacer, *Tehẕîbü't-Tehẕîb*, IV, 279.

 Mücteba Uğur

ABDÜLMELİK b. HABÎB

(عبدالملك بن حبيب)

(bk. İBN HABÎB es-SÜLEMÎ).

ABDÜLMELİK b. KATAN

(عبدالملك بن قطن)

Abdülmelik b. Katan b. Nufeyl el-Fihrî
(ö. 123/741)

Halife Hişâm b. Abdülmelik'in Endülüs valisi.

33 (653) yılında doğdu. Harre Savaşı'nda Müslim b. Ukbe kumandasındaki Emevî kuvvetlerine karşı Medineliler'in safında çarpıştı. Medineliler'in yenilgisiyle sonuçlanan bu savaştan sonra İfrîkıyye'ye kaçtı ve bir müddet sonra Endülüs'e geçerek Kurtuba'ya yerleşti. Charles Martel kumandasındaki Franklar'la savaşırken şehid düşen Abdurrahman el-Gâfikî'nin yerine Endülüs valiliğine tayin edildi (114/732). Ertesi yıl Vasconlar'a karşı bir sefer düzenleyerek büyük ganimetler elde etti. Abdülmelik'i valiliği sırasında meşgul eden en önemli mesele Berberî isyanlarıydı. Bu isyanları bastırmakta başarı sağlayamayınca Halife Hişâm'ın yeni İfrîkıyye valisi Ubeydullah b. Habhâb tarafından görevinden alındı ve yerine Ukbe b. Haccâc es-Selûlî getirildi (734). Ukbe, Abdülmelik'i hapsedip ileri gelen adamlarını İfrîkıyye'ye sürdü. İfrîkıyye'de Araplar'la Berberîler arasında meydana gelen savaşta çok sayıda Arap cengâverin öldürülmesi Endülüs'te büyük bir tepki uyandırdı. Vali Ukbe b. Haccâc'a karşı ayaklanan Araplar onu azledip Abdülmelik b. Katan'ı ikinci defa valiliğe getirdiler (739).

Bu olayları öğrenen Halife Hişâm, Ubeydullah'ın yerine vali tayin ettiği Külsûm b. Iyâz kumandasındaki büyük bir orduyu İfrîkıyye'ye gönderdi. Külsûm Berberîler'le yapılan savaşta yenilip öldürülünce yeğeni Belc b. Bişr, mağlûp birliklerle Sebte'ye (Ceuta) çekildi. Burada Berberîler tarafından kuşatılan Belc, Abdülmelik'ten yardım istedi. Yakın adamlarıyla istişare eden vali onların Endülüs'ü ele geçirmelerinden endişe ederek bu teklifi reddetti. Hatta kendisinden habersiz erzak yardımında bulunan Ziyâd b. Amr el-Lahmî'yi öldürttü. Ancak bir müddet sonra Berberîler'in giderek güçlendiğini görüp İfrîkıyye'de Araplar'ın başına gelen felâketin ileride kendi başlarına da gelmesinden korkarak Belc b. Bişr ve askerlerini bazı şartlarla Endülüs'e getirtmeyi uygun buldu. Buna göre Belc on kişiyi Abdülmelik'in yanında rehine olarak bulunduracak ve bir yıl sonra askerleriyle birlikte Endülüs'ten ayrılacaktı. İleri sürdüğü şartların kabul edilmesi üzerine gönderdiği gemilerle Endülüs'e getirttiği bu askerler sayesinde Berberîler'i Vâdi Selît'te imha etti. Berberî meselesini hallettikten sonra onlardan anlaşma şartlarına uygun olarak Endülüs'ü terketmelerini istedi. Fakat Abdülmelik'in kendilerini uzaklaştırmak için ısrar ettiğini gören Belc'in askerleri ayaklanarak onu saraydan uzaklaştırıp Belc'i vali tayin ettiler (741). İdareye hâkim olan Belc, Cezîretülhadrâ'daki rehineleri Kurtuba'ya getirtti. Bunlar kendilerine çok kötü davranıldığını, aç ve susuz bırakıldıklarını ve hatta Gassânîler'e mensup bir arkadaşlarının açlıktan öldüğünü söylediler. Bunun üzerine Belc'in ordusundaki Suriyeli askerler, Abdülmelik'in Harre Savaşı'nın intikamını almak maksadıyla kendilerini Sebte'de aç ve perişan bıraktığını söyleyerek derhal öldürülmesini istediler. Belc onları yatıştırmaya çalıştıysa da bir sonuç elde edemedi ve isyan etmelerinden korktuğu için onun öldürülmesine izin verdi. Abdülmelik'in iki oğlu babaları öldürülmeden önce Mâride (Merida) ve Sarakusta'da (Saragossa) asker toplayıp daha sonra kendilerine katılan Abdurrahman b. Habîb ve Abdurrahman b. Alkame'nin de desteğiyle Belc b. Bişr üzerine yürüdülerse de mağlûp oldular. O sırada doksan yaşlarında olan Abdülmelik, Kurtuba dışındaki Re'sülkantara'da idam edildi. Burası daha sonra Maslabu İbn Katan adıyla meşhur oldu. Yûsuf b. Abdurrahman el-Fihrî'nin Endülüs valiliği sırasında Abdülmelik'in oğlu Ümeyye burada babası adına bir mescid yaptırdı ve söz konusu yer bu tarihten itibaren Mescid-i Ümeyye diye anılmaya başlandı.

Abdülmelik'in oğullarıyla yaptığı savaşta yaralanan Belc de Abdülmelik'in öldürülmesinden birkaç gün sonra öldü.

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil* (nşr. C. J. Tornberg), Leiden 1851-76 → Beyrut 1399/1979, V, 174, 175, 181, 185, 192, 250, 251, 252, 490, 491; İbn Haldûn, *el-ʿİber*, Bulak 1284 → Beyrut 1399/1979, IV, 119; Makkarî, *Nefḥu't-ṭîb* (nşr. İhsan Abbas), Beyrut 1388/1968, I, 236, 291, 299; II, 18-20; R. Dozy, *Spanish Islam* (trc. F. Griffin Stokes), London 1972, s. 138, 140-143; Anwar G. Chejne, *Muslim Spain, Its History and Culture*, Minnesota 1974, s. 12; Hâlid es-Sûfî, *Târîḫu'l-ʿArab fi'l-Endelüs (el-Feth ve ʿaṣrü'l-vülât)*, Bingazi 1980, s. 239-269; Seyyid Abdülazîz Sâlim, *Târîḫu'l-Maġrib fi'l-ʿaṣri'l-İslâmî*, İskenderiye 1982, s. 222-232; Ziriklî, *el-Aʿlâm* (nşr. Züheyr Fethullah), Beyrut 1984, IV, 162; M. Th. Houtsma, "Abdülmelik", *İA*, I, 94-95; M. Schmitz, "Belc", *İA*, II, 468; E. Lévi—Provençal, "ʿAbd al-Malik b. Ḳaṭan", *EI²* (İng.), I, 76.

 Abdülkerim Özaydın